

10-10-2019

THE ROLE OF DISCOURSE PRESENTATION IN DEFINING THE STYLE OF THE AUTHOR (IN THE EXAMPLE OF THE NOVEL "COME EASY GO EASY" BY J.H.CHASE)

Nozima Nematiloyevna Kholikova
Bukhara state university I grade student of PhD

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu>

Part of the [Education Commons](#)

Recommended Citation

Kholikova, Nozima Nematiloyevna (2019) "THE ROLE OF DISCOURSE PRESENTATION IN DEFINING THE STYLE OF THE AUTHOR (IN THE EXAMPLE OF THE NOVEL "COME EASY GO EASY" BY J.H.CHASE)," *Scientific Bulletin of Namangan State University*. Vol. 1 : Iss. 10 , Article 42.
Available at: <https://uzjournals.edu.uz/namdu/vol1/iss10/42>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in Scientific Bulletin of Namangan State University by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact brownman91@mail.ru.

**THE ROLE OF DISCOURSE PRESENTATION IN DEFINING THE STYLE OF THE
AUTHOR (IN THE EXAMPLE OF THE NOVEL “COME EASY GO EASY” BY
J.H.CHASE)**

Cover Page Footnote

???????

Erratum

???????

DISKURS TAQDIMOTINING TARJIMON USLUBINI ANIQLASHDAGI O'RNI (J.H.CHEYZNING "SEYFDAGI PULLAR" ASARI MISOLIDA)

Xolikova Nozima Nematilloevna

Buxoro davlat universiteti

I bosqich tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz detektiv navis yozuvchisi Jeymz Hedli Cheyzning "Seyfdagi pullar" (Come easy go easy) asari hamda uning tarjimasidan foydalanib, tarjimada diskurs taqdimoti yordamida ijodkorning uslubi hamda muttarjimning uslubi tahlil qilingan. Ularni tahlil qilishda Xitoy tilshunos, tarjimashunos olimlari Leich, Semino hamda Shortning model hamda shkalalaridan samarali foydalanildi.

Kalit so'zlar: detektiv, tarjimashunoslik, uslub, yozma nutq bayoni, nutq bayoni, fikr bayoni, diskurs taqdimoti, romanshunoslik.

THE ROLE OF DISCOURSE PRESENTATION IN DEFINING THE STYLE OF THE AUTHOR (IN THE EXAMPLE OF THE NOVEL "COME EASY GO EASY" BY J.H.CHASE)

Kholikova Nozima Nematilloevna

Bukhara state university

I grade student of PhD

Abstract: This article analyzes the author's style and the translator's style by presenting the English detective novelist James Hadley Chase's "Come easy go easy" in translation. The models and scales of Chinese linguists and translators Leich, Semino and Short were effectively used in their analysis.

Keywords: detective, translation, style, written statement, speech, opinion, discourse presentation, novel.

РОЛЬ ПРЕЗЕНТАЦИИ ДИСКУРСА В ОПРЕДЕЛЕНИИ СТИЛЯ АВТОРА (НА ПРИМЕРЕ РОМАНА ДЖ. Х.ЧЕЙЗА "ЛЕГКО ПРИХОДЯТ – ЛЕГКО УХОДЯТ")

Холикова Нозима Нематилоевна

Бухарский государственный университет

I Курс студентка PhD

Аннотация: В этой статье анализируется стиль автора и стиль переводчика, представляя в переводе "Легко приходят – легко уходят" английского детектива-романиста Джеймса Хедли Чейза. Модели и шкалы китайских лингвистов и переводчиков Leich, Semino и Short были эффективно использованы в их анализе.

Ключевые слова: детектив, перевод, стиль, письменное высказывание, речь, мнение, дискурсивная презентация, роман.

Tarjima jarayonini o'rganar ekanmiz, odatda uslub manba matniga yoki manba matnidagi muallifni nazarda tutamiz. [1] Dastavval tarjima jarayonida "Sadoqat" yoki

"sodiqlik" tarjimalarni baholashda asosiy kontseptual vositalardan biri sifatida qabul qilinadi. [2]

Xitoy badiiy adabiyotida diskurs taqdimoti muhokamalarining har uchala kategoriyalari mavjud, ammo fe'l zamon shakllarining yetishmasligi, eganing tushurib qoldirilishi sabablariga ko'ra turli shakllarga egadir. Leich va Shortning nutq bayoni taqdimoti kategoriyalariga asoslanib Zao Xitoy modelini yaratishga harakat qildi. (6-jadval)

Zaoning modeliga ko'ra ko'chma nutq uchta sub kategoriyaga bo'linadi: 1ta standart forma, A subforma va B subforma. Holbuki, bu ikki subforma Leich va Shortni modeliga ko'ra erkin ko'chma nutqga tegishli.

Biz Zaoning modelidan foydalanib, mashhur ingliz detektiv yozuvchisi Jeyms Hedli Cheyzning "Come easy go easy" asari hamda uning tarjimon Fathulla Namozov tomonidan qilingan tarjimasini (Seyfdagi pullar) tahlil qildik. Yuqorida aytilgan olimlar va ularning modelidan foydalangan holda O'zbek modelini yaratishga harakat qildik.

Xitoy tilshunosi Shen Zaoning klassifikatsiyalari "Hech qachon Xitoy nutq sistemasiga tasir o'tkazmasligiga" ishonadi va "Xitoy badiiy adabiyotida g'arb tillarida topilmagan, o'zining noodatiy afzalligi bilan ajralib turadigan bir necha turlari mavjudligiga amin." [3] Shenning fikriga ko'ra Xitoy badiiy adabiyotida nutq taqdimotining ikkita noaniq/blend turi mavjud: daslabgisi, Zaoning ko'chma nutq B subformasi va o'zlashtirma nutq orasida turgani, eganing tushurib qoldirilishi, keyingisi esa erkin ko'chma nutq va erkin o'zlashtirma nutq orasidagisidir. Bular barchasi 7-jadvalga keltirilgan. Biz ushbu klassifikatsiyadan, Cheyzning Seyfdagi pullar asarini tahlil qilishda foydalandik.

1-jadval, Zaoning Xitoy modeliga asoslanib Cheyz asari misolida nutq bayoni kategoriyalarining berilishi:

Kategoriyalar		Misollar	Shakli xarakteristika
Ko'chma nutq	Standart forma	(He hesitated. He said to himself: "It seems that I was wrong.")	Qo'shtirnoq bilan va xabar shaklida
	A subforma	(He hesitated. "It seems that I was wrong.")	Qo'shtirnoq bilan xabar shaklisiz
	B subforma	(He hesitated. It seems that I was wrong, he said to himself	Xabar shaklida lekin qo'shtirnoqsiz
O'zlashtirma nutq		(He hesitated. He said to himself that it seemed that he	So'zlovchi o'zini bildirishi uchun "U" ni ishlatishi mumkin

	was wrong.)	lekin xabar shaklisiz
Erkin ko'chma nutq	(He hesitated. It seems that I was wrong.)	So'zlovchi o'zini bildirishi uchun "Men" ni ishlatishi mumkin lekin xabar shaklisiz
Erkin o'zlashtirma nutq	(He hesitated. It seemed that he was wrong.)	So'zlovchi o'zini bildirishi uchun "U" ni ishlatishi mumkin lekin xabar shaklisiz

2-jadval Shenning blend formasi

Blend shakl-1	"There is someone in here!" She yelled. "It's burglar!" [4]
Adabiy tarjima	"Bu yoqqa,- deb qichqirdi u,- (U/Bu)O'g'ri!" [5]
Tarjima	"Bu yerda kimdir bor!,- deb qichqirdi u,- bu o'g'ri ekan!"
Blend shakl-2	"There is someone in here!" She yelled. "It's burglar!"
Adabiy tarjima	"Kimdir bor,-baqirdi,- (U/Bu) o'g'ri!"
Tarjima	"Bu yerda kimdir bor!,- deb qichqirdi u,- bu o'g'ri ekan!"

Bunday noaniqlikning birta sababi bu O'zbek tilida shaxs olmoshi eganing (I/He) tez tez tushurib qoldirilishidadir. Boshqasi esa O'zbek tilida zamon shakllarining kamligidadir.

Holbuki, Ingliz tilida, ega va fe'llarning zamon shakllari odatda tushurilib qoldirilmaydi. Shen Xitoy noaniqlik formasi badiiy adabiyotdagi nutq bayonining o'ziga xos hamohangligini ko'rsata oladi va badiiy adabiyotda o'zining yorqinligi va to'g'riligi bilan ajralib turishini ta'kidladi. Nafaqat diskurs taqdimotidagi bu kabi noaniq formalar O'zbek adabiyotida aniqdir. Mahalliy O'zbeklar buni o'zlarining sezgilari bilan faxmlay olishadi, lekin uni Ingliz tilida tarjima qilinganida esa, hozirgi va o'tgan zamon shakllari nutq taqdimotini badiiy adabiyotdan ajratadi, orada uzulish ro'y beradi, bu esa to'g'rilik va yorqinlikni berishiga yo'l qo'ymaydi va shaxs olmoshining tarjimasi ham murakkablashadi.

Qo'shimcha qilishimiz kerakki, nutq va fikr bayoni orasidagi yorqin farqlarni berishda o'zining 2ta blend formasida Shen fikr taqdimotini maqullaydi. Barcha Inglizcha misollarini ko'zdan kechirar ekanmiz, Leich va Short yoki Semoni va Shortning jadvallariga qarshi fikr taqdimotini kategoriyalariga guruhlanganligini ko'ramiz. Bu diskurs taqdimotidagi noaniqliklar ham ingliz ham o'zbek tilida ham uchraydi nafaqat bir

xil kategoriyalar orasida subformada balki, turli xil kategoriyalar orasida ham. Ingliz o'zbek tarjimasida asliyatdagi ko'chma va o'zlashtirma kategoriyalar tarjimalarda ko'p hollarda ekvivalent topa oladilar. Shuning uchun hamki, diskurs taqdimotining noaniq tizimini o'rganish tarjima orqali muhim sanaladi.

Tarjimada diskurs taqdimoti

Ingliz adabiyotida diskurs taqdimotining noaniq formasini tarjima qilar ekanmiz, tarjima asardagi zamon va shaxs tanlovi tarjima asarning kitobxonga biroz boshqacha ta'sir qilishi uchun tarjimon qaroriga bog'liq. Masalan, J.H.Cheyzning "Seyfdagi pullar" asaridan olingan misolda, asar rivoyatchisi bu - bosh qahramonning ichki ovozi. Diskursda hatto shaxs olmoshi ishlatilgan bo'lsada rivoyatchi ya'ni narrator ovozi deb olinishi mumkin.

"The long legged blond was crouching by the doorman'd office door. She started in a horror at me, her red lips parted and this nerve jarring scream coming out of her." [6]

O'zbek tiliga tarjima qilinganida:

(a) "Uzun oyoqli sarg'ich sochli qiz bukchaygancha darbonning peshtaxtasi yonida turardi. U menga daxshat bilan boqar, yarim ochiq bo'yalgan lablari va sovuqdan ko'kargan lablari nimanidir pichirlar edi." [7] (F.Namozov tarjimasi, 2013)

(b) "Bo'ylari uzun sariq soch eshikbonning peshtaxtasi oldida turar edi. U menga qo'rquv bilan qarar, uning qizil lablari qaltirar va uning qattiq asabiylashayotganidan dalolat berardi." (o'z tarjimamiz)

Daslabki tarjimada uchinchi shaxs va o'tgan zamon shakli olingan. Asarda rivoyatchining ovozi sifatida tarjima qilingan va bu kitobxon hamda qahramon orasidagi masofani saqlagan. Kitobxon asardan chetda qolib ketgan. Boshqa tomondan esa, keying tarjimada birinchi shaxs va hozirgi zamon shakli berilgan va bu qahramonning monologi efektini bergan yoki qahramon va uning o'zi bilan suhbat kabi. Bunda kitobxon o'zini bosh qahramondek his etishi mumkin. Shuning uchun diskurs taqdimotida shaxs va zamon tanlovi orasidagi noaniqlik o'zbek tilida turli xil ta'sir kuchlariga ega.

Diskurs taqdimotidagi noaniq shakllarning Cheyzning Seyfdagi pullar asari tarjimasi misolida berilishi:

(1) "This time I had no trouble with the lock. The first key I tried unlocked it." [8] (Chap.1) [YB/ FB].

(1F) Bu safar men qulf bilan ossongina tillashdim. Kalitni qulfga solganim zahoti u osongina mos keldi. [I-RYB]. [9]

(1T) Endi menga qulf bilan bog'liq muammo yo'q edi. Birinchi urinishdayoq men uni ochdim. [I-EKB].

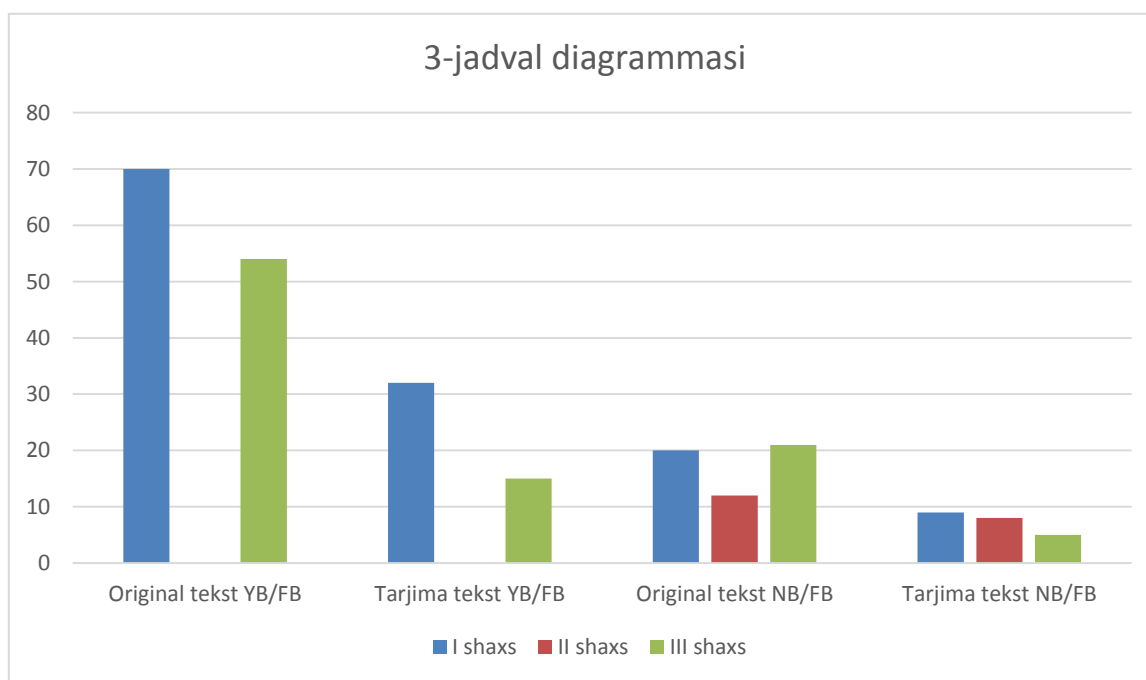
Misolda (1), ikkinchi egani tushurilib qoldirilishi gapni yozuvchining rivoyatchisi yoki qahramonning fikri sifatida talqin qilinsa bo'ladi. Bu 2-jadval mezonlariga asoslanib, o'zbek tilida ham yozma bayon ham fikr bayonidir. Birinchi tarjimada ega tushurilib qoldirilgan va hozirgi zamon shaklida berilgan. Ikkinchi tarjimadan esa erkin ko'chma nutq bayoni to'liq berilgan.

Shaxs va fe'ning zamon shakllari diskurs taqdimoti kategoriyalariga yaqindan ta'sir ko'rsatar ekan, ingliz tilidan shaxs va zamonning noaniqligi o'zbek tili diskurs taqdimotiga o'girilishi jadavallarda biroz aniqlikka ega bo'lishi mumkin.

3-jadval Seyfdagi pullar asari va uning tarjimasida shaxs olmoshlarining ishlatilishi/soni (1-qism)

Diskurs turi	Gaplar soni	Original tekst			Fathulla Namozov tarjimasi		
		I	II	III	I	II	III
YB/FB	113/118	70	0	54	32	0	15
NB/FB	74/62	20	12	21	9	8	5
Umumiy	187/180	90	12	75	41	8	20

Asliyatda yozma yoki fikr bayoni birinchi shaxs olmoshi 70ni tashkil etsada, tarjimada bu ko'rsatkich ikki barobar kam. Nutq bayonida ham shunday ko'rsatkichni ko'rish mumkin. Ikkinchi shaxs olmoshi esa har ikkala diskurs taqdimotlarida deyarli bir xil. Uchunchi shaxs olmoshi esa xuddi birinchi shaxs olmoshiday farqlanadi. Bu esa diskurs taqdimotidagi noaniqlikning asosiy belgilaridandir.

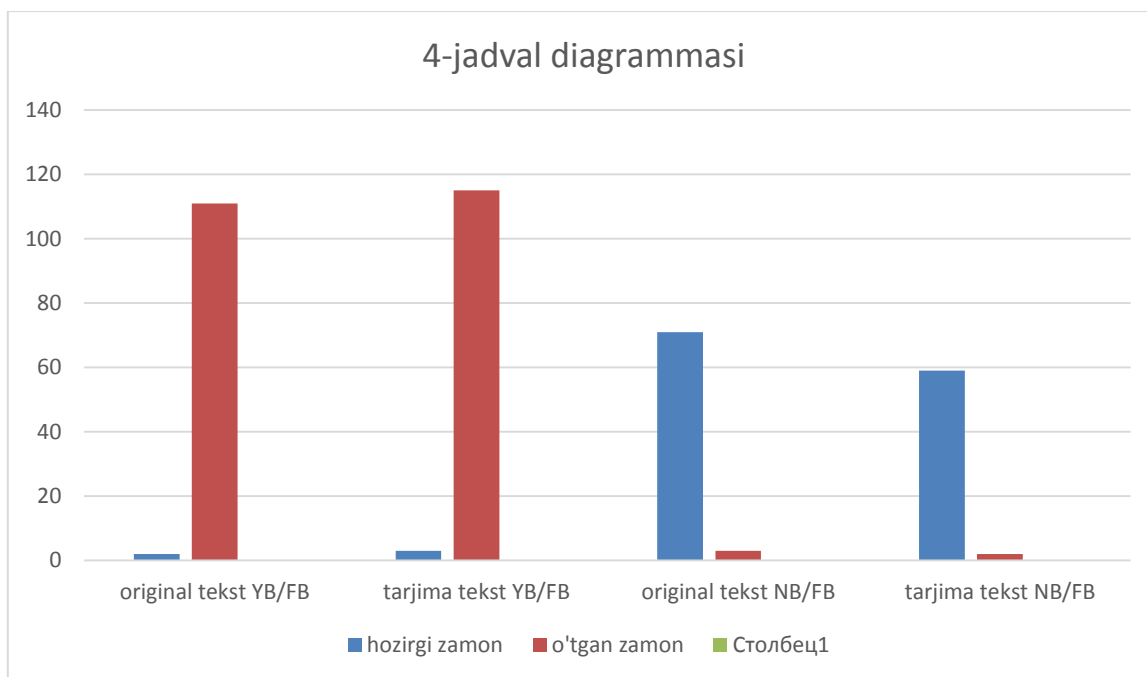

4-jadvalda asardagi fe'l zamon shakllarining tarjimada qo'llanilganligi qiyosiy o'rganilgan. Bunda biz tarjima va asliyatdagi o'zaro mutanosiblikni ko'rishimiz mumkin. Bu esa tarjima adekvatligini bildiradi. Hozirgi zamon shakli yozma nutq bayonida kam, o'tgan zamon shakli esa ko'p ishlatilgan, nutq bayonida aksincha hozirgi zamon shakli ko'proq ishlatilgan va bu yuqorida aytilganidek, asar va kitobxon orasidagi masofani inkor qiladi.

4-jadval Seyfdagi pullar asari va uning tarjimasida fe'l zamonlarining ishlatilishi/soni

(1-qism)

Diskurs turi	Gaplar soni	Original tekst		Fathulla Namozov tarjiması	
		Hozirgi	O'tgan	Hozirgi	O'tgan
YB/FB	113/118	2	111	3	115
NB/FB	74/62	71	3	59	2
Umumiy	187/180	73	114	62	117

Mazkur izlanishda biz Ingliz detektiv adabiyoti “Seyfdagi pullar” asarida diskurs taqdimotidagi Uzbek modeli, statistik ma’lumotlar, jadval va diagrammalar asosida tahlil qildik.

Seyfdagi pullar asarining diskurs taqdimotidagi noaniqlikni tarjima qilishda biz F.Namozov tarjimasidan foydalandik. Yuqorida aytganimizdek, o’zbek tilida diskurs taqdimotidagi noaniqlikni aniqlashda, asosan tarjimonning til ‘instinkti’ga bog’liq. Tarjimon Fathulla Namozov har ikki tilni mukammal bilgani uchun ham uning til “instinkti” tarjima jarayonida adashmagan desak bo’ladi.

References:

1. Boase-Beier, Jean. 2006. Stylistic approaches to translation. Manchester: St. Jerome.
2. Newmark, Peter. 1981. Approaches to translation. Oxford: Pergamon Press.
3. Leech, Geoffrey, and Mick Short. 1981. Style in fiction: A linguistic introduction to English fictional prose. London: Longman.
4. Leech, Geoffrey, and Mick Short. 1981. Style in fiction: A linguistic introduction to English fictionalprose. London: Longman

5. Semino, Elena, and Mick Short. 2004. *Corpus stylistics: Speech, writing and thought presentation in a corpus of English writing*. London: Routledge.
6. Shen, Dan. 1991. *Ye tan Zhongguo xiaoshuo xushu zhong zhuanshuyu de dutexing* [On the idiosyncrasies of modes of speech presentation in Chinese Narrative Fiction]. *Journal of Peking University (Philosophy and Social Science Edition)* 28(4): 76–79, 82.
7. Chase J.H. *Come easy-Go easy*.-Granada:"Watfa books", 1960.-P.80.
8. Cheyz J.H. *Seyfdagi pullar. Tarjima asar*.-T.:“Yangi asr avlodi”,2011 .-224b.